

Tjeldsund kommune

- trygghet, trivsel og utvikling!

VEILEDER FOR TJELDSUND KOMMUNE

**- HÅNDTERING AV MISTANKE OM SEKSUELLE OVERGREP I
BARNEHAGE OG SKOLE/SFO**

«NÅR ET BARN VEKKER BEKYMNING»

Utkast 1.utgave, jan-2018

Forord

Denne veilederen er utarbeidet av Tjeldsund kommune desember 2017, og ferdigstilt januar 2018. Veilederen gjelder krisehåndtering i forhold til seksuelle overgrep, med spesielt fokus på overgrep som avdekkes i barnehagen og skolen/SFO. Det gjøres oppmerksom på at veilederen er utarbeidet med utgangspunkt i «Veileder for håndtering av mistanke om seksuelle overgrep i barnehage og skole/SFO» Skånland kommune, og «Handlingsplan for pedagogisk personale i skole, barnehage og SFO. Når et barn vekker bekymring», Tysfjord kommune.

Ansatte i skole/SFO og barnehage er de av offentlige instanser som ser barna oftest. De ansatte blir derfor viktige deltakere ved tilstedeværelse, og som observatører av barns lek og samhandling med andre. Det er derfor nødvendig at de har kompetanse om barns måte å uttrykke bekymring og stress. Noen ganger er dette barnets eneste mulighet til å gi personer utenfor familien innblikk i hva som rører seg i familien og i nærmiljøet.

Veilederen vil ikke gi svar på alle spørsmål. Den vil kunne være til hjelp og gi noen gode råd på veien dersom du kommer i den situasjonen at du har mistanke om at et barn utsettes for seksuelle overgrep. Veilederen inneholder også en konkret Handlingsplan (kap. 5) som trinn for trinn tar for seg hvordan man skal forholde seg når «et barn vekker bekymring».

Det er ikke opp til skole og barnehage å avklare spørsmålet om et barn har vært utsatt for seksuelle overgrep, det er annet fagpersonell (politi og barnevern) som skal ivareta dette. Det er imidlertid viktig at skole og barnehage tilkjenner bekymringer de har for enkeltbarn. Å ta fatt i en slik sak krever varsomhet og faglighet, i tillegg til dokumentasjon av hva som har ført til din bekymring. Nettopp fordi usikkerhet som oftest vil være tilstede, er det nyttig med samarbeidspartnere.

Omgivelsens reaksjoner etter at en sak om seksuelle overgrep er kommet opp vil prege barnet både på kort og lang sikt. Derfor er det viktig å vite hvordan en skal opptre i forhold til en som forteller om seksuelle overgrep.

Barnehagene drives etter lov om barnehager, mens skolene drives etter opplæringsloven. Begge lovene har formuleringer som tilsvarer Lov om barneverntjenester (barnevernloven) § 6 - 4 vedr. Opplysnings plikt (se kap. 10.2 om opplysningsplikt til barneverntjenesten). SFO ansatte har samme opplysningsplikt som skolens ansatte.

Råd fra barn og unge som har vært utsatt for seksuelle overgrep:

- **Du trenger ikke å kunne mye**
- **Du må kunne lytte til det jeg sier uten at du selv kommer i en krise**
- **Du må hjelpe meg for å finne ut hva slags muligheter jeg har til å få hjelp**

Alle i skole og barnehage oppfordres til å forberede seg på "det utenkelige". God krisehåndtering forutsetter også en beredskapsplan, denne veilederen er tenkt som en innføring til emnet.

Innholdsfortegnelse

1	Hva er seksuelle overgrep?	4
2	Barn i risikosituasjoner	5
	Barn som begår overgrep	5
3	Ansatte som begår overgrep	7
4	Handlingsplan ved mistanke om seksuelle overgrep	8
5	Informasjon	10
	Målsettinger med å gi informasjon er	10
	Hvem kan gi informasjon	11
	Informasjon til de andre ansatte i barnehagen og skolen	11
	Den ansatte som er mistenkt eller anklaget	12
6	Forebygging	13
	Kunnskapsbygging	13
	Rutiner	14
9	Aktuelle hjelpeinstanser i nærmiljøet	15
10	Aktuelle hjelpeinstanser for barn og unge som har opplevd seksuelle overgrep	16
11	Aktuelle nettsider	17
12	Litteratur knyttet til temaet	19
	Aktuelle lover	19
Vedlegg 1	Kort om barns seksuelle utvikling	21
Vedlegg 2	Fysiske og psykiske tegn på at barn er utsatt for seksuelle overgrep	23
Vedlegg 3	Råd / tips ved gjennomføring av bekymringssamtale med barn	26
Vedlegg 4	Meldingsskjema til barneverntjenesten	27

1 Hva er seksuelle overgrep?

Når barn og unge trekkes inn i seksuelle handlinger, eller forsøk på seksuelle handlinger, som de ikke er modne for, samtykker til eller forstår, regnes det som seksuelle overgrep. Barnets integritet blir krenket når den seksuelle handlingen baserer seg på den voksnes/overgriperens behov. Aktiviteten bryter med sosiale tabuer innenfor familie og sosialt miljø og er ulovlig.

En overgriper kan være kvinne eller mann, gutt eller jente. Undersøkelser viser at opptil 30 % av overgrepene er utført av andre barn. *(Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, NKVTS, 2007)*

I lovverket skilles det mellom seksuell krenkende atferd, seksuell handling og seksuell omgang.

- Seksuell krenkende atferd kan være blotting, visning av pornografi eller seksuell tilsnakk/«grisesnakk», filming, kinking.
- Seksuell handling innebærer fysisk kontakt. Beføling av intime kroppsdeler som bryster og kjønnsorgan.
- Seksuell omgang innebærer fysisk kontakt og penetrering oralt, vaginalt eller analt med fingre, gjenstander eller kjønnsorgan. Samleie.

Seksuelle overgrep inngår i *Lov om straff (Straffeloven) kap. 26, § 291-320*

Seksuell trakassering på internett regnes også som seksuelle overgrep

2 Barn i risikosituasjoner

Noen barn er mer risikoutsatte for overgrep enn andre, for eksempel barn som er ensomme og sosialt isolerte, og barn med svak utviklet tilknytningsatferd. Barn av rusmisbrukere og foreldre med alvorlig psykiske lidelser, funksjonshemmede barn, enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, barn i voldelige familier, samt barn med en mangelfull tilknytning til foreldre har også forhøyet risiko for overgrep. Andre risikofaktorer er seksualisert atferd og tidligere overgrep. De som begår overgrep er som oftest i barnets nærmiljø.

*Seksuell adferd ut over det som er normalt
og foreldrenes uro må alltid tas på alvor.*

Hvis man er i tvil, bør man søke råd.

Barn som begår overgrep

Det er viktig å være oppmerksom på at også barn kan begå seksuelle overgrep. Barn kan krenke barn som både er yngre og eldre enn seg selv. Barn kan tvinges, lokkes og lures av søsken eller andre barn til å utføre overgrep. Følgende kjennetegn kan hjelpe oss når vi mistenker at det forekommer seksuelle overgrep mellom barn:

- Maktforholdet mellom barna. Overgrep skjer oftest ved at et barn med makt utnytter et annet barn. Det andre barnet kan være svakere eller yngre.
- Ofte er trusler involvert. I vanlig seksuell lek er det gjensidighet og en frivillig avtale om at leken er noe barna skal holde for seg selv. Når det gjelder overgrep har det ene barnet bestemt at det andre skal holde det som skjer hemmelig.

Seksuelle overgrep reguleres etter *Lov om straff, kap 26 Seksuallovbudd, §§ 291-320*.

Straff etter overnevnte lovtekst kan falle bort eller settes til minimumsstraff dersom de involverte er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling (*Lov om straff §308*).

Selv om sex mellom to femtenåringer normalt ikke vil medføre straff så er det altså ikke lovlig og vil kunne virke straffeskjerpene kombinert med en annen forbrytelse. F.eks. vil det virke straffeskjerpene om en femtenåring voldtar en jevnaldrende.

Hva er normal seksuell lek mellom barn?

- Den er motivert ut fra gjensidig nysgjerrighet
- Den er lystbetont for begge parter
- Den preges av felles utforskning; den har en karakter som kan forventes ut fra barnets alder

Når er barns lek overgrep?

- Når det er mangel på gjensidighet - den ene har makt over den andre
- Når den er ulystbetont for en av partene
- Når den er preget av en voksen måte å leve ut seksualiteten på (inntrengning i kroppens hulrom, slikking/ suging av kjønnsorganer)

Aktuell litteratur: *Langfeldt, Thore: Barns seksualitet. Pedagogisk forum 2000*

Vær oppmerksom på maktforholdet mellom barn

3 Ansatte som begår overgrep

Det er daglig leder for virksomheten som har hovedansvaret for at barn ikke utsettes for seksuelle overgrep så lenge de oppholder seg på skolen/barnehagen. Det er viktig å ha kunnskap om betydningen av omsorgspersoners atferd og være bevisst sine holdninger til overgrep mot barn.

Overgrep mot barn fra en ansatt stiller spesielle krav til kommunikasjon og informasjon, eier har ansvar både for barna og for den ansatte. Taushetsplikten innebærer en plikt til å hindre at andre får kjennskap til opplysninger om noens personlige forhold, en må også ivareta mistenktes rettigheter.

Barns interesser bør veie tyngst i de avgjørelser som må tas. Hensynet til barna kan tilsa at den ansatte fjernes fra stillingen, arbeidsgiver må da fravike hovedregelen om retten til å uttale seg før vedtak treffes. Se også veilederen *Mistanke om ansattes seksuelle overgrep mot barn Q-1047* fra Barne- og familiedepartementet.

Barns interesse bør veie tyngst

4 Handlingsplan ved mistanke om seksuelle overgrep

Ved bekymring – ikke akutt situasjon

1. Den som er bekymret skal starte systematisk observasjon av det aktuelle barnet. Føre logg / notere ned observasjoner.
Informasjon om barns normale seksuelle utvikling og fysiske og psykiske tegn på seksuelle overgrep ligger som *vedlegg 1 og 2*.
Drøft bekymringen med kolleger.

I enkelte tilfeller, samtale med foreldre. Gjelder i tilfeller hvor det ikke er rette mistanke mot en eller begge foreldre,

Bekymringssamtale med barnet (*se vedlegg 3*).

Drøfte grunnlaget for bekymringen med andre instanser / samarbeidsparter.

Dersom leder er årsak til bekymringen enn har for barnet kontaktes leders nærmeste overordnede. I skole og barnehage vil dette være Oppvekstsjef, Rigmor Wangen.

2. Den som er bekymret melder fra til leder
Drøfte med andre instanser / samarbeidsparter.

Ledelsen melder til barneverntjenesten. **Dersom leder ikke ønsker å melde til barneverntjenesten/ikke er enig i din bekymring er det viktig å vite at man som offentlig ansatt har en selvstendig meldeplikt til barneverntjenesten, og at man ikke har anledning til å melde anonymt.**

Meldingen skrives i hovedsak på eget skjema (*vedlegg 4*). Vær konkret i meldingen. Ikke trekk egne konklusjoner.

Et generelt utgangspunkt er å gi foreldre informasjon om at det vil bli sendt melding til barneverntjenesten. Det gis informasjon til foreldre om hva som konkret skaper bekymring. Hvert enkelt tilfelle vurderes.

Informasjon til foreldre gis av ledelsen. Foreldre skal ikke informeres dersom barnet er utsatt for seksuelle overgrep, vold, overgrep eller dersom informasjonen vil sette noens liv og helse i fare.

3. Barnevernet følger opp meldingen.
Barnevernet har ansvar for å vurdere alvorlighetsgraden i meldingen.

Offentlig melder skal innen tre uker ha tilbakemelding om det åpnes undersøkelsessak eller ikke.

Ved undersøkelsessak skal melder ha ny tilbakemelding etter at undersøkelsen er gjennomført. Barnevernet gir i utgangspunktet ikke opplysninger om hvilke tiltak som er iverksatt.

Ved bekymring – akutt situasjon og seksuelle overgrep.

1. Den som er bekymret melder i fra til leder.
Ledelsen melder fra til politiet og barnevernet. I akutte situasjoner kan det gjøres unntak fra kravet om skriftlig melding. **Dersom leder ikke ønsker å melde til barneverntjenesten/ikke er enig i din bekymring er det viktig å vite at man som offentlig ansatt har en selvstendig meldeplikt til barneverntjenesten, og at man ikke har anledning til å melde anonymt.**

Kontaktinformasjon: ETS barneverntjenesten (tlf. 95933157 / 95053164)

Politiet tlf. 02800 (Landsdekkende telefonnr.)
eller 75 58 90 00 (Narvik politistasjon)

Dersom leder er årsak til bekymringen man har for barnet kontaktes leders nærmeste overordnede. I skole og barnehage vil dette være Oppvekstsjef, Rigmor Wangen.

2. I dialog med politi og barnevern avklares det om foreldre skal kontaktes, skal barnet hjem, og hvem som eventuelt skal kontakte foreldre / foresatte og hvilken informasjon som skal gis. Det vurderes behov for å kontakte lege / legevakt.
3. Barnet ivaretas av en voksen. Vurder barnets behov for oppfølging videre.

Er man usikker på hvordan man bør håndtere situasjonen er det mulig å ta kontakt direkte med barneverntjenesten (tlf. 95933157 / 95053164), hvor saken også kan drøftes anonymt.

Man kan også benytte seg av kommunens kriseteam for å drøfte vanskelige og krevende saker:

Leder Helse og omsorgssjef Elisabeth Horn, tlf. 97 52 20 73
Psykiatrisk sykepleier Eva Pedersen, tlf. 47 60 82 75
Helsesøster Lena Torbergsen, tlf. 91 33 88 20
Kommuneoverlege Barbro Hætta, tlf. 91 31 89 31

5 Informasjon

Overgrep mot barn i skole og barnehage kan medføre en krisesituasjon som stiller spesielle krav til informasjon og kommunikasjon. Dersom det oppstår mistanke om at en ansatt i skole eller barnehage har begått et seksuelt overgrep mot et barn, og dette blir kjent i resten av miljøet, vil det føre til et stort press på ledelsen ved den enkelte enhet. Ledelsen skal sørge for å ivareta både barnets og den ansattes interesser, samtidig som det vil bli stor pågang fra andre barn, foreldre og media som vil ha informasjon.

Det vil kunne oppstå rykter og sladder som kan medføre en ytterligere belastning for de personene som er direkte berørt, men også for andre i barnehagen og skolen. Selv om informasjonsbehovet er stort, bør følgende vurderes:

- Taushetsplikten setter grenser for hvem som skal ha informasjon
- Av hensynet til politietterforskningen skal informasjon alltid gis i samråd med politiet. Det er lederens ansvar å ta initiativ til nødvendig informasjon i samarbeid med politiet og kriseteamet i kommunen

Spesielt vanskelig er det å håndtere informasjon når barn er overgriper og går på samme skole/barnehage. Her er det viktig å ivareta begge parter (både overgriper og den fornærmede). Hvem skal ha informasjon og hvordan man skal løse denne saken anbefales å diskutere med Statens barnehus i Bodø.

Målsettinger med å gi informasjon er

- Forebygge nye overgrep
- Forebygge og dempe krise hos de involverte og sikre at de får nødvendig hjelp
- Forebygge og dempe konflikter i miljøet
- Skape forståelse for politiets og hjelpeapparatets fremgangsmåte
- Sikre forsvarlig saksgang
- Hindre ryktespredning, spekulasjoner og forhåndsdomming
- Politiet kan komme i kontakt med personer som har relevant informasjon
- Hindre lekkasje til pressen

Hvem kan gi informasjon

Dette kan variere, men følgende instanser kan være aktuelle:

- Politiet
- Eier av virksomheten (repr. v/ordfører, oppvekstsjef)
- Representanter for hjelpeapparatet (barnevernet, kriseteamet)

Den enkelte ansatte kan ikke gå ut med informasjon!

Mediehåndtering:

Det er kommunens ordfører, eller den som eventuelt blir bemyndiget dette som uttaler seg ved henvendelser fra media.

Informasjon til de andre ansatte i barnehage og skole

Når mistanken er bekreftet, vil det være nødvendig å gi informasjon til andre ansatte som har oppgaver i forhold til det aktuelle barnet. Disse ansatte har behov for veiledning om hvordan de skal forholde seg til resten av barnegruppa. Andre ansatte skal i utgangspunktet ikke få opplysninger om et overgrep, da de ikke har behov for slike opplysninger for å utføre sitt arbeid. Det kan for eksempel være vaktmester, rengjøringspersonale og lærere/førskolelærere som ikke har oppgaver i forhold til det aktuelle barnet. Det må foretas en konkret vurdering i hver enkelt sak om hvilke opplysninger personale skal få. Færrest mulig bør vite om hvilke barn som kan ha vært utsatt for overgrep.

Den som er mistenkt har også krav på diskresjon. Dersom overgriper er en av de ansatte vil det kunne få en negativ virkning på arbeidsmiljøet dersom de andre ansatte får kjennskap til dette.

Det må også vurderes i hvert enkelt tilfelle om bestemmelsene i taushetsplikten åpner for å kunne gi informasjon til andre barn og deres foreldre.

Hovedregelen er at det ikke skal gis opplysninger i større utstrekning enn det som er absolutt nødvendig

Den ansatte som er mistenkt eller anklaget

Den ansatte som er mistenkt er direkte berørt. Informasjon kan gis uten hinder av taushetsplikten. Den ansatte bør få tilbud om å ha med tillitsvalgte eller annen fullmektig.

Vedkommende har også rett til bistand av advokat, og har også krav på diskresjon.

Det er viktig at informasjonen koordineres av politiet. Ansettelsesforholdet (permisjon/suspensjon) bør vurderes av driftsleder og rådmann.

6 Forebygging

Med forebyggende arbeid menes alt arbeid som kan redusere sannsynligheten for at vold og overgrep skjer, og arbeid for å stoppe pågående vold. Forebyggende innsats må samordnes og iverksettes på flere nivå, og gjentas systematisk gjennom barnets oppvekst.

Enn kan snakke med barn uten å skremme dem, det handler om å gjøre barna kompetente. De som begår overgrep prøver ofte å lokke barn, å få dem til å samarbeide. Forberede barn på uventede situasjoner, at de kan hyle, skrike og løpe. Enn kan si til barn at de ikke skal bli med fremmede, at ingen har lov til å røre dem hvis de ikke vil. De ikke har lov til å kle av seg sammen med andre voksne. At de skal si i fra hvis de opplever noe.

Barn trenger å kjenne ordene og få lov til å snakke om kroppen. Vi kan hjelpe barn til å få et positivt og godt forhold til kropp og nærhet. Skolens helsesøster kan bidra i forebyggingsarbeidet- flere programmer tilgjengelig og helsesøster har både gruppesamtaler og individuelle samtaler med barn og unge. Helsesøster har "åpen dør" i kontortiden.

Gjør barn kompetente – snakk med dem

Kunnskapsbygging

Det er generelt viktig å formidle kunnskap til alle voksne som arbeider med barn. Ansatte i skole og barnehage må få den nødvendige kunnskap om barns signaler på at de kan ha blitt utsatt for et seksuelt overgrep. Dette kan de få gjennom ulike tilbud om kurs og skoling.

Skole og barnehage må ha tilgang til relevant litteratur. Dette bør være et tema som tas opp jevnlig med de ansatte.

Man må være oppmerksom på signaler barn kan gi, og man må snakke med det aktuelle barnet hvis man er urolige for det. Tema for samtalen med barnet blir med fokus på den bekymringen man har, og kan for eksempel være:

- Hvordan de har fått de blåmerkene?
- Hvor og hvordan de sover om natten?

- Om det er noe de vil snakke om, for eksempel ved gjentakende hodepine, magevondt etc.
- Hvorfor de ofte er borte fra barnehage/skole, spørre om hvordan de har det?
- Hvorfor barnet ikke vil bade eller ha gymnastikk?
- Hvorfor barnet er trist og lei seg?

Alle enheter bør kjenne til konsultasjonsteamet hos Statens Barnehus slik at en kan søke råd og få veiledning dersom en må håndtere en overgrepsmistanke.

Barn kan gi uklare signaler, og de fleste signaler kan ha andre årsaker enn at barnet blir utsatt for overgrep, men det er viktig å være oppmerksom og ta på alvor de signalene barnet sender.

Det anbefales at alle ansatte i kommunens barnehager og skoler, også vikarer, gjennomfører e-læringskurset *Vold og seksuelle overgrep* som ligger på Helsekompetanse.no sine sider:

Gå inn på helsekompetanse.no og søk e-kurs vold og seksuelle overgrep, eller benytt deg av direktelinken under:

<http://helsekompetanse.no/kurs/vold-og-seksuelle-overgrep-mot-barn>

Still konkrete spørsmål som hva, hvor og hvem.

Direkte spørsmål som hvorfor barnet er så sint, hva de har tegnet og hvor barnet var da det skjedde

Rutiner

Skole og barnehage må ha sine faste rutiner som kvalitetssikrer at det ikke tilsettes personer som tidligere har begått seksuelle overgrep mot barn, eller som er mistenkt for å ha gjort det. Dette gjelder også nye vikarer. Dette gjøres ved å kreve fremlegg av politiattest før en kan starte i jobben, samt ha intervju og sjekke referanser til vedkommende. Det bør også legges opp til oppfølgingsamtaler.

9 Aktuelle hjelpeinstanser i nærmiljøet

- for barn og unge som har opplevd seksuelle overgrep, foreldre, ansatte i barnehage/skole og eventuelt andre som har behov for noen å snakke med

Kontaktinformasjon Tjeldsund kommune

Helsesøster, legetjenesten og kommunal psykiatritjeneste er lavterskeltilbud og trenger ikke henvisning. Kan kontaktes direkte.

Helse- og omsorgssjef Elisabeth Horn
Tlf 97 52 20 73 elisabeth.horn@tjeldsund.kommune.no

Psykiatrisk sykepleier Eva Pedersen
Tlf 47 60 82 75 eva.pedersen@tjeldsund.kommune.no

Helsesøster Lena Torbergsen
Tlf 91 33 88 20 lana.torbergsen@tjeldsund.kommune.no

ETS Medisinske senter Tlf 77 08 95 65

Legevakt Tlf 116 117

Spesialisthelsetjenesten

Ambulant akutt team Narvik
Tlf 76 96 86 11 (døgnåpent)

Voksen psykiatrisk poliklinikk Narvik
Tlf 76 96 86 00 (Trenger henvisning)

Barne- og ungdomspsykiatrisk Narvik
Tlf 76 96 86 70 (Trenger henvisning)

Andre instanser

Politi Tlf 75 58 90 00 eller 02800

ETS barneverntjeneste Tlf 95 05 31 64

Prest Tlf 76 91 91 43

10 Aktuelle hjelpeinstanser for barn og unge som har opplevd seksuelle overgrep

Har du vært utsatt for seksuelle overgrep eller voldtekt: Kontakt voldtektsmottaket nærmest deg. For en oversikt, se www.dixi.no

DIXI, ressursenteret for voldtatte

Telefon: 22 44 40 50, Mobil: 930 58 070. De kan enten hjelpe deg direkte, eller gi deg god hjelp med å komme deg videre. www.dixi.no

Du kan også kontakt med Tipstelefonen seksuelle overgrep mot barn (drives av politiet). Vet du noe som politiet burde vite ring og tips, du kan være anonym. Ring 800 80 018.

Døgnåpen telefon

Stiftelsen Fellesskap mot seksuelle overgrep (FMSO) ble opprettet i 1999. Stiftelsen er en paraply-organisasjon for 16 sentre mot incest og seksuelle overgrep.

Ring deres døgn åpne og landsdekkende hjelpetelefon: 800 57000

Støttesenter mot Incest (SMI)

En privat selvhjelpsorganisasjon som drives og ledes av kvinner som har vært utsatt for incest og mødre til incestutsatte barn.

De har ulike tilbud til incestutsatte jenter/kvinner, foresatte til incestutsatte barn, pårørende og fagfolk.

De definerer incest som seksuelle overgrep begått av noen barnet har et tillitsforhold til. Overgriper kan være foreldre, søsken, andre familiemedlemmer, nabo, lærer eller andre.

Tlf: 23 31 46 50, E-post: postmaster@sentermotincest.no

Telefonen er åpen mandag til fredag kl. 09.30 - 16.00.

Torsdag åpen til kl. 20.45.

Alle spørsmål du sender til SMI vil bli besvart personlig pr. mail. De svarer så fort de har mulighet, som regel innen en uke. PS: de har taushetsplikt!

Incestsenter for gutter (IFM)

Oslo Tlf: 22 42 42 02

Tønsberg Tlf: 33 31 87 50

Krise- og rådgivningstelefonen for gutter og menn

Tlf: 22 41 90 16

11 Aktuelle nettsider

Helsekompetanse.no

E-læringskurs om seksuelle overgrep. Et nettkurs for deg som jobber i barnehage og skole. Dette kurset skal gi deg mer kunnskap om hvordan vold og seksuelle overgrep mot barn kan avdekkes i din barnehage eller skole, og det vil gi deg kunnskap om hva du må gjøre når det avdekkes.

Smiso.no

Støtteforeningen mot incest og seksuelle overgrep, gir støtte til utsatte og pårørende med å bearbeide overgrep og seinvirkninger

Dinveit.no

En nasjonal veiviser til hjelpetilbud, informasjon og kunnskap om vold i nære relasjoner voldtekt og andre seksuelle overgrep. Her finner du også en spørsmål-svar tjeneste hvor du som stiller spørsmål er anonym

Reddbarna.no

Har endel nyttig informasjon om overgrep mot barn, blant annet filmer som har vært vist på NRK Super.

Overgrep.no

En ressurside med spørsmål og svar om seksuelle overgrep. Nettstedet retter seg mot både ofre og pårørende.

Ung.no

Spesielt for ungdom. Tar for seg mange forskjellige problemstillinger, også overgrep.

Utsattmann.no

På denne nettsiden kan utsatte for overgrep, deres pårørende og fagmiljøer finne informasjon om seksuelle overgrep, med spesielt fokus på gutter/menn.

Stinesofiestiftelse.no

Stiftelsen arbeider med å beskytte barn mot voldtekt og overgrep, for å avdekke vold og overgrep mot barn og for å sikre barnas rettssikkerhet.

Jegvilvite.no

Nettside for både barn og voksne om vold og seksuelle overgrep. Hovedmålene for siden er å spre kunnskap om vold og overgrep, få flere til å si ifra dersom de er utsatt eller vet om noen som er det, samt å fjerne tabu i samfunnet. Inneholder e-læringsverktøy for barn om vold og overgrep.

Nhi.no

Norsk helseinformatikk. Her kan man søke opp artikler og undersøkelser som er gjort om blant annet seksuelle overgrep.

12 Litteratur knyttet til temaet

BFD: Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn, 2005 -2009, Q-1047

Glad, K.A., Øverli en, C. og Dyb, G., Forebygging av fysiske og seksuelle overgrep mot barn, En kunnskapsoversikt 2010, Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress A/S.

Kvam, Marit Hoem, 2001, Seksuelle overgrep mot barn, Nasjonalt ressurscenter for seksuelt misbrukte barn

Normann, Erik Kreyberg, 1993, Barn og seksuelle overgrep.

UFD/BFD. Seksuelle overgrep mot barn - 2003, IS-1060

UFD/BFD. Mistanke om ansattes seksuelle overgrep mot barn - Veileder for utarbeidelse av plan for krisehåndtering - 2003

UFD/BFD: Seksuelle overgrep mot barn - utvalgte temaer- 2003

Aasland, Margrete Wied, 2009, Si det til noen, ei bok om seksuelle overgrep mot barn og unge, Høyskoleforlaget

UFD: Utdannings- og forskningsdepartementet

BFD: Barne- og familiedepartementet

I tillegg er det utgitt flere rundskriv og publikasjoner de siste årene. Utfyllende oversikt finnes bakerst i veiledningsheftet fra 2003.

På hjemmesiden til Nasjonalt ressurscenter for seksuelt misbrukte barn (NRSB) er det oversikt over aktuell litteratur. [hott://nrsb.oslo.no](http://nrsb.oslo.no).

Aktuelle lover

Alminnelig borgerlig straffelov av 22. mai 1902 nr. med senere endringer

Lov om barn og foreldre av 8. april 1981 nr. 7 med senere endringer

Lov om barnehager av 5. mai 1995 nr. 19 med senere endringer

Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100 med senere endringer

Lov om endringer i straffeloven mv. Av 11. august 2000 nr. 76

Lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. Av
20. april 2001 nr. 13

Lov om fri rettshjelp av 13. juni 1980 nr. 35 med senere endringer

Lov om grunnskolen og den videregående opplæringen av 17. juli 1998 nr. 61 med
senere endringer.

Kort om barns seksuelle utvikling

Når barn forteller oss historier eller viser adferd som gjør oss bekymret, er det viktig å ha noe kunnskap om hva som er normal og forventet seksuell utvikling hos barn i ulike alder.

I hverdagen bør normal seksuell lek over 4 - 5 års alderen møtes med anerkjennelse, diskresjon og eventuelt henvisning til det private rom. Den voksne kan sette ord på det barnet gjør for eksempel "Du undersøker fissen, ser jeg". Man må imidlertid forsikre seg om at ingen av barna er presset eller lider overlast. De voksne bør også signalisere til barna at de kan spørre voksne hvis de lurer på noe. Det er viktig å få tak i stemningen rundt slik seksuell lek, om den er god eller preget av angst, ubehag eller usikkerhet. Det kan være en god pekepinn å kjenne etter egen magefølelse.

Et barns atferd kan oppleves som ubehagelig; en kan oppleve at egne eller andres grenser blir krenket av barnet, en føler seg invadert, det er noe rart eller annerledes med kroppskontakten eller med måten barnet henvender seg på; det er noe i blikket en reagerer på. Da er det grunn til å følge opp barnet, gi barnet anledning til å snakke og eventuelt stille spørsmål som: Hvor har du lært det, hvem har lært deg det, hvor har du sett dette? Kanskje kan den voksne på denne måten komme på sporet av overgrep. Alternativt kan den voksne bli beroliget ved at det er en naturlig årsak til atferden. Barn som har vært utsatt for overgrep skal ikke utsettes for mange samtaler som kan være påvirket av voksne.

Følgende momenter er viktige å huske i samtale med barn:

- Vær åpen for å ta imot det barnet måtte ønske å fortelle om seksuelle overgrep
- Barnet bør i størst mulig grad fortelle fritt
- Det er viktig at det ikke stilles ledende spørsmål
- Ikke spør flere spørsmål enn nødvendig for å forvise deg om at du har forstått
- Vis at du tror på det barnet forteller
- Avklare hvordan barnet kan hjelpes videre
- Man bør ha i minne at voksne kan ha ulike grenser for hva som oppleves ubehagelig

Normal seksualitet i alderen 0 - 6 år

Barn blir tidlig opptatt av sitt kjønnsorgan og kan nyte å ta på dette. Dette skjer vanligvis fra 2 -års alder. De er opptatt av hverandres kjønnsorganer (sterkest fra 3-års alder) og de leker en del leker for å utforske kjønnet (for eksempel doktor lek). En del

barn bruker også seksuelle ord og en stor del av barna prøver også å berøre mors eller andre kjente kvinners bryster og fars kjønnsorgan. Det er uvanlig at barna prøver å berøre genitalier til folk utenfor familien eller at de ber voksne om å berøre barnas kjønnsorganer.

Normal seksualitet 7-11/12 år

En stor andel av barna er med på leker med kyssing, klemming, blotting og ikke-genital berøring. Den vanligste seksuelle aktivitet i fasen er doktor lek, å vise frem kjønnsorganer, å eksperimentere med kjønnsorganer, mor/far lek (eventuelt med "lekesamleie" med eller uten tøy), kysse lek og annet som å lage "stygge" tegninger og synge "stygge" sanger. Det er også grunn til å anta at barn informerer hverandre en del. Seksuelle eller romantiske fantasier gjør seg også gjeldende i denne aldersgruppen. Det er viktig å understreke at den seksuelle aktivitet i hovedsak dreier seg om få episoder i avgrensede perioder av barnas/ de unges barndom

Pubertet 12/13 - 15/16 år

Seksuell aktivitet begrenser seg vanligvis til masturbering, sannsynligvis mest hos guttene, i blant i fellesskap. Både gutter og jenter har gjerne en seksuell nysgjerrighet på eldre og voksne av motsatt kjønn. Det er vanlig å skifte partner ofte.

- Masturbering/berøring, i blant i fellesskap, med samme og/eller det andre kjønn
- Opptatthet av kropp, utseende, sminke
- Nysgjerrighet i forhold til pornografi og seksuelle tegneserier
- Seksuell debut gjennomsnitt 16 - 18 år (Norge: jenter 17,5, gutter 18.3år) (NB tidligere i Nord-Norge)
- Hyppig skifte av partner

Fysiske og psykiske tegn på at barn er utsatt for seksuelle overgrep

Mange barn som er utsatt for seksuelle overgrep ønsker eller klarer ikke å fortelle om dette til andre. Dette skyldes ofte stor grad av lojalitet og /eller trusler fra overgriper. Skam og skyldfølelse hos barnet kan også være medvirkende faktorer. Barnet kan som regel med sitt kroppsspråk likevel sende ut signaler om at noe er galt. De vanligste symptomene på at barn er utsatt for seksuelle overgrep er:

- Endret adferd
- Spiseforstyrrelse
- Seksualisert adferd
- Umotivert gråt eller angstreaksjoner
- Søvnløshet eller mareritt
- Uforklarlig sykdom eller symptomer
- Magesmerter, hodepine, urinveisinfeksjoner eller kjønnsykdommer
- Manglende konsentrasjon, tristhet, depresjon, hyperaktivitet eller passivitet
- Destruktiv atferd eller fysisk overgrep mot andre
- Læringsvansker
- Vansker i vennerelasjoner og andre sosiale relasjoner
- Regrediering, barn kan f.eks begynne å snakke babyspråk selv om de har lært å snakke rent

Seksuelle overgrep etterlater vanligvis ikke varige fysiske forandringer, men av og til kan man påvise tydelige fysiske spor gjennom en medisinsk undersøkelse. Sårhet i underlivet kan gjøre slik at barnet har problemer med å sitte og gå normalt. Blødninger, utflod og gjentatte urinveisinfeksjoner kan være tegn på overgrep - og jo yngre barnet er jo mer mistenkelig er slike symptomer.

Det er viktig å være klar over at mange av uttrykkene er av generell karakter, og kan bety at barnet er utsatt for ulike former for belastninger, for eksempel omsorgssvikt eller vantrivsel. Seksuelt misbrukte barn vil oftest ha en kombinasjon av flere symptomer og reaksjoner som er beskrevet nedenfor. Uansett bør man alltid forsøke å finne ut bakgrunnen for barnets adferd.

Små barn 0-2 år

- Angst under stell og bleieskift
- Generelt engstelige, klamrende, sutrete og sinte
- Skriketokter og/eller panikkanfall
- Forstyrret søvnmønster
- Generelle tegn på mistriivsel

Barn 3-5 år

- Fortelle med ord at de er utsatt for overgrep
- Gi uttrykk for at det er noe de ikke tør, kan eller vil snakke om
- Smerter i magen og/eller i hodet
- Smerter og sårhet i underlivet
- Problemer med vannlating/avføring etter at de har blitt renslige
- Hyppige mareritt hvor barna kan bli paniske og utilgjengelige for trøst
- Perioder hvor de kan oppleves som fjerne og stirrende
- Barnet utviser fortvilelse, angst og depresjon
- Problemer med å spise (spesielt ved oralt misbruk)
- Seksualisert atferd som er av uvanlig karakter

Barn 6-12 år

- De kan utvikle psykiske plager
- Blir lukket, avflatet og mimikkfattig, innadvendt og nedstemt
- Blir sintere, vanskelige og/eller hyperaktive
- Kan utvikle lærevansker
- Hygieneproblemer – tvangsmessig opptatt av renslighet, nekter å dusje med andre

- Pendle mellom ekstrem atferd som barnslige og klamrende til sinte og anklagende
- Sterk skam- og skyldfølelse kan bidra til at barnet isolerer seg
- Vansker i sosiale relasjoner med venner
- Stikker seg bort for å unngå situasjoner som minner om overgrepssituasjonen
- Barnet kan også utvikle mer alvorlige psykiske symptomer som at de hører stemmer, føler seg dirigert av fantasipersonligheter, lange perioder med fjernhet, leve ut ulike personligheter. Dette kan være barn som dissosierer, dvs. splitter opp verden for å overleve
- De kan angi at de ikke har lyst til å leve, gir uttrykk for et vanskelig liv, eller truer med å ta livet av seg
- Kan lettere komme i nye situasjoner hvor de utnyttes seksuelt
- Forvirret i forhold til sin kjønnsrolle
- Pubertet og ungdomsalder
- Tidlig seksuell debut, seksuelt utfordrende atferd og rusmisbruk
- Synkende skoleprestasjoner
- Jenter vil kunne kle seg og oppføre seg utfordrende
- Innblanding i kriminelle aktiviteter
- Selvmordsfaren blir mer uttalt i denne aldersgruppen
- Selvskading
- Rømming hjemmefra - spesielt når overgrepene foregår hjemme
- Forgriper seg på jevnaldrende eller yngre barn
- Utvikler spiseforstyrrelser, fortrinnsvis bulimi
- Dissosiasjonssymptomer som beskrevet for alderen 6-12 år kan bli tydeligere og mer utviklet.
- Angst, tvangslidelser, depresjoner, psykoser

Viktig: Alle de ovennevnte tegn og reaksjoner/lidelser kan forekomme uten at det foreligger overgrepssituasjon.

Råd / tips ved gjennomføring av bekymringsamtale med barn

- Finn et egnet sted hvor man kan sitte uforstyrret
- Vær forberedt på å få høre det verste. Opptre rolig!
- Dersom barnet ber om en samtale avklar med barnet når samtalen vil finne sted, viktig at andre gjøremål blir satt til side.
- Etabler kontakt, tillitt og trygghet i samtalesituasjonen
- Innledende spørsmål:
 - Jeg ser at du ikke har det godt nå, fortell meg hvordan du har det
 - Jeg hørte at du fortalte... Det vil jeg gjerne høre mer om
- Gjennomfør samtalen i dialogisk samtaleform:
 - Bruk åpne spørsmål (eks. "Hadde personen langt hår?" (lukket spørsmål) – kan endres til "Hvordan var håret?" (åpent spørsmål))
 - Gjenta barnets svar når du formulerer neste spørsmål, og fortsett med å si at du vil høre mer om det) eks: ...du sier det gjør vondt. Hvordan gjør det vondt?)
 - Fortell meg mer om det...
 - Fortell med dine ord....
 - Fortell slik at jeg kan forstå....
 - Tenk tilbake som om du er der....
- Gi barnet anerkjennelse for at det sa i fra
- Ikke lov barnet taushet
- Si ifra til barnet at du vil hjelpe, men at du må be andre/flere voksne om hjelp
- Fortell barnet at noe av hjelpen kan ta tid
- Gi barnet mulighet til å komme tilbake for å fortelle mer
- Stopp samtalen når du vet nok. Ikke utsett barnet for unødig belastning. Dette også av hensyn til etterforskningen
- Noter ned samtalen/stikkord fra samtalen

Bekymringsmelding til barneverntjenesten, s.1

Barnets etternavn, fornavn:		Fødselsnummer:	
Adresse:			
Foresattes etternavn, fornavn:		Foresattes etternavn, fornavn:	
Fødselsnummer:		Fødselsnummer:	
Foreldreansvar:			
Nasjonalitet:			
Behov for tolk:		Språk:	
Hvilke bekymringer gir grunnlag for melding: (observasjoner, samtaler med barnet, spesielle hendelser, annet)			
Hva har blitt gjort fra melderens side? Eventuelle tiltak som er prøvet eller pågår:			

Bekymringsmelding til barneverntjenesten, s.2

Eventuelle opplysninger om foreldre, herunder samarbeid med foreldre:

Er foresatte informert om meldingen, og på hvilken måte?

Andre opplysninger melder mener er viktig for barneverntjenesten:

Har melder kjennskap til om barnet er henvist eller har kontakt med andre offentlige instanser? Evt. Hvilke?

Melders navn:

Telefonnummer:

Adresse:

Relasjon til barn/familie:

Dato/underskrift: